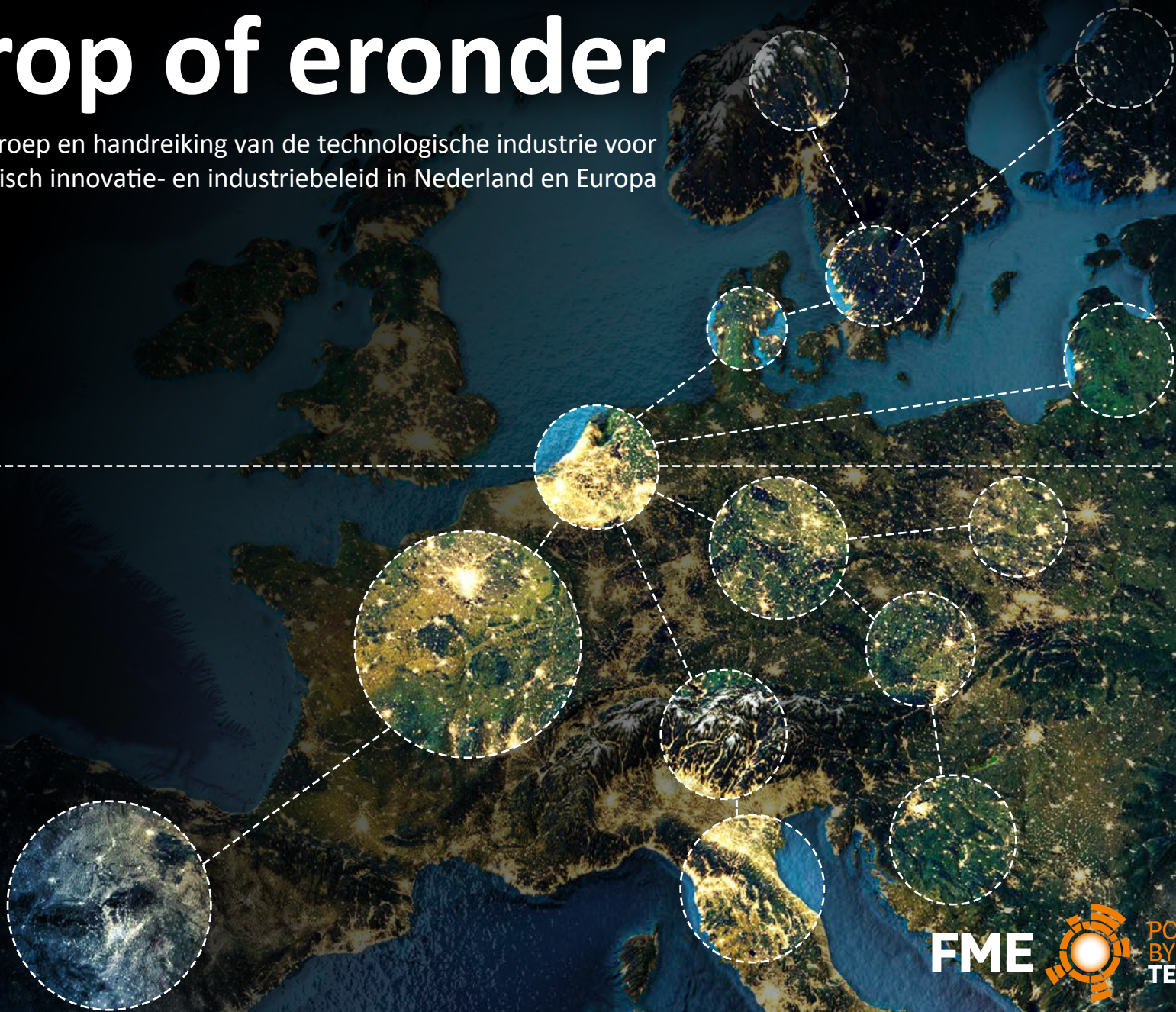
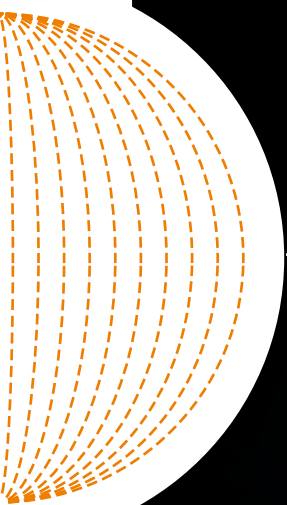

Erop of eronder

Een oproep en handreiking van de technologische industrie voor strategisch innovatie- en industriebeleid in Nederland en Europa

FME vertegenwoordigt 2.200 bedrijven in de technologische industrie, waarvan het merendeel mkb. Deze oproep wordt expliciet gesteund door een aantal bedrijven uit de technologische industrie die onmisbaar zijn voor de concurrentiekracht van Nederland en Europa. Zij staan symbool voor de cruciale industriële ecosystemen en waardeketens met toeleveranciers die Nederland rijk is.

DAF
A **PACCAR** COMPANY

ABB

AIRBUS

ASML

LELY

DAMEN

 DEMCON

Fokker
GEN AEROSPACE

 HARDT
HYPERLOOP

SIEMENS

VDL

nexperia

NXP

 nyrstar

THALES
Building a future we can all trust

PHILIPS

solarge
Endless Energy

TATA STEEL

 signify

Erop of eronder

Innovatie, innovatie, innovatie. De levensader voor de oplossingen van morgen. De technologische industrie vormt de sleutel naar de toekomst. Juist nu, in een tijd waarin Europa wordt geconfronteerd met ongekende uitdagingen op het gebied van geopolitieke instabiliteit, economische concurrentie en verduurzaming. Investeren in concurrentiekracht is de absolute voorwaarde om bij te blijven in de mondiale wedloop om technologisch leiderschap.

De wake-up call van Draghi. Geen enkel Europees rapport heeft zoveel doen opwaaien in 2024 als het rapport van Draghi. En dat is niet zonder reden. De urgentie die Draghi blootlegt is ronduit zorgelijk. De concurrentiekracht van Europa staat onder druk. Onze productiviteitsgroei en R&D-investeringen blijven achter op de VS. Verduurzaming is op korte termijn te duur in Europa, zeker in Nederland waar energieprijzen nog veel hoger zijn dan in buurlanden. Ook hebben we een grote inhaalslag te maken als het gaat over investeringen in defensie en het afbouwen van strategische afhankelijkheden. Onze welvaart en welzijn staan daarmee onder druk.

De Europese en Nederlandse fundamenten zijn nu nog sterk. Tegelijkertijd heeft Europa goud in handen met een serieus aandeel in de wereld-economie, een grote interne markt én excellente kennisinstellingen en innovatieve bedrijven. Nederland staat bekend om zijn sterke ecosystemen, van innovatieve toeleveranciers tot hoogwaardige eindfabrikant. Te vaak slachten we echter de kip met de gouden eieren, waardoor deze gouden eieren verloren gaan of elders worden uitgebroed en groeien.

Het tij kan nog worden gekeerd. De belangrijkste constatering van Draghi's wake-up call is dat het tij nog gekeerd kan worden voor een sterker, slimmer en groener Nederland en Europa. Met investeringen in innovatie, een gelijk speelveld om te verduurzamen en geïntegreerd handels- en industriebeleid met aandacht voor weerbaarheid. Er is dan wel snel actie nodig!

Er is urgent actie nodig van de Nederlandse overheid. FME verwelkomt het Draghi-rapport en de duidelijke focus op het dichtn van de innovatiekloof, het mogelijk maken van verduurzaming voor de technologische industrie en het vergroten van Europa's weerbaarheid door investeringen in defensie en veiligheid. Voor u ligt namens de technologische industrie een appèl aan de Nederlandse overheid en politiek, om voortvarend met de uitwerking van het Draghi-rapport aan de slag te gaan als bouwsteen van het Nederlandse industriebeleid. Dat vraagt om politiek en bestuurlijk lef. Nederland kan zich geen afwachtende houding permitteren met de uitwerking van het rapport en de investeringen die daarvoor nodig zijn. Een actieve rol in Brussel én in Nederland is nodig om de aanbevelingen tot een succes te maken. Dat is in het Nederlands belang.

Wij doen mee, u ook? De technologische industrie doet 37% van de private R&D-uitgaven in Nederland en staat klaar om nog meer te investeren in innovatie, in verduurzaming en een weerbaar Nederland en Europa. Kiezen voor technisch talent en investeringen in mensen zijn hiervoor onmisbaar. We hebben de overheid en politiek nodig om met ons te investeren in de toekomst. Deze investering wordt terugverdiend door productiviteitsgroei en een hoger bbb. Elk bedrijf weet dat als je wilt groeien, je dat niet kunt doen door te kijken naar de korte termijn, maar juist de blik op de toekomst moet richten. Samen, bedrijfsleven en overheid, kunnen we zorgen dat Nederland en Europa geen speelbal worden op het geopolitieke wereldtoneel, maar als een zelfstandig blok kunnen meedoen.

Theo Henrar
Voorzitter FME

Februari 2025

De industrie in Nederland

12%

van ons nationale inkomen verdienen we direct in de industrie, met het indirecte deel erbij is dit 20%.

1+1

Elke baan in de industrie levert een baan buiten de industrie op.

De technologische industrie in Nederland

1/2

van wat de industrie direct toevoegt aan het nationaal inkomen komt uit de technologische industrie.

1,5x

hoger is de arbeidsproductiviteit van de technologische industrie dan de gehele Nederlandse economie.

11%

van de uitgaven in de technologische industrie gaan naar R&D, in een gemiddeld Nederlands bedrijf 1,5%.

De leden van FME

2.200

leden van FME

34

partnerbranches

€139

miljard omzet

€59

miljard export

220.000

medewerkers bij leden van FME

De technologische industrie is onderdeel van de bredere industrie in Nederland. De leden en partnerbranches van FME maken deel uit van de technologische industrie. De genoemde cijfers over de technologische industrie vallen samen met de CBS-definitie van de metaalektro (metaal, elektrotechniek, transport & mobiliteit, en service & onderhoud).

Deze publicatie vertaalt de belangrijkste analyses en voorstellen van het Draghi-rapport naar concrete acties voor de technologische industrie in Nederland waarbij het horizontale beleid centraal staat. Na een overzicht van prioriteiten volgt een analyse per thema, ingedeeld aan de hand van de focusthema's in de Agenda van de Technologische Industrie van FME.

	Erop of eronder	3
	Managementsamenvatting → Een 11-puntenplan voor een sterk en concurrerend Nederland en Europa	6
	Productiviteit en interne markt → Strategische innovatiepolitiek	9
	Innovatie en financiering → Innovatieve ecosystemen van wereldklasse	12
	Technisch talent → Voldoende talent met de juiste skills	16
	Verduurzaming → Geen groene wereld zonder groene technologische industrie	18
	Internationaal ondernemen → Vernieuwde verbondenheid	21

Managementsamenvatting → Een 11-puntenplan voor een sterk en concurrerend Nederland en Europa

Productiviteit. De focus van Draghi op productiviteit is essentieel. De technologische industrie is cruciaal voor productiviteitstoename. Wees realistisch over de financiering: van de 800 miljard euro extra investeringen die jaarlijks nodig zijn zal het overgrote merendeel moeten worden gedragen door de private sector. Nederland heeft door een historisch lage staatsschuld van 42,2% meer dan genoeg ruimte deze noodzakelijke investeringen te doen.¹ Gerichte investeringen in productiviteit van de Nederlandse overheid, al dan niet via hogere investeringen op Europees niveau, zorgen dat een veelvoud aan private investeringen loskomt.

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/52/overheidstekort-van-2-miljard-euro-over-eerste-drie-kwartalen-van-2024>

² Rabobank (2024). *Investeringen moeten prominenter op de politieke agenda*

³ Doelstelling om 3% van het BBP in R&D te investeren, Nederland is blijft nu steken op 2,3%

⁴ In totaal wordt er 37,2 miljard aan staatssteun uitgegeven door lidstaten via IPCEI's, Nederland is goed voor slechts 1,95 miljard (5,2%). Dat is minder dan ons relatieve aandeel in het Europese BBP (6,3%), nog los van onze bovengemiddelde innovatiekracht en excellente kennisinstellingen en bedrijven.

→ Punt 1. Actieve bijdrage van de Nederlandse overheid aan het verhogen van de publieke investeringen in productiviteitsgroei.

Wat: De Nederlandse overheid kan actief uitvoering geven aan het Draghi-rapport door een totaalpakket van 10 miljard euro per jaar aan gerichte investeringen in innovatie, productiviteit, verduurzaming en defensie samen te stellen die tot doel hebben zoveel mogelijk private (R&D)-investeringen los te maken.

Hoe: Financier deze investeringen deels door het verantwoord laten oplopen van de staatsschuld op korte termijn. Dit verdient zich op (middel)lange termijn terug: zo levert iedere euro die we in innovatie investeren bijna zes euro aan bbp-rendement op.²

Interne markt. De fragmentatie van de interne markt belemmert het opschalen van innovatieve bedrijven in Europa en het doen van private (R&D-) investeringen. Terwijl de economische groei die daaruit voortkomt hard nodig is.

→ Punt 2. Geef prioriteit aan het herstellen van het gelijk speelveld op de interne markt wat betreft staatssteunregels en wet- en regelgeving.

Wat: Geef prioriteit aan het verdiepen van de interne markt voor strategische sectoren en sleuteltechnologieën. Harmonisatie van bestaande regels tussen de grootste EU-economieën is cruciaal.

Hoe: Geen nieuwe EU-richtlijnen die de samenwerking op de interne markt complexer maken. Zet in op verregaande harmonisering van bestaande regels binnen de EU en start met het vormen van kopgroepen met de belangrijkste handelspartners om snelheid te maken.

Innovatie en financiering. Het behalen van minimaal de 3%-doelstelling is een publiek-private missie en is noodzakelijk om onze positie in de wereld te behouden.³ Door de investeringen in Europa in innovatie fors omhoog te brengen en veel beter Europees te coördineren, is het mogelijk om de innovatiekloof met de VS en China te dichten.

→ Punt 3. Stel een nationale strategie op voor cofinanciering uit Europese fondsen.

Wat: Nederland is beperkt succesvol in deelname in Europese fondsen zoals IPCEI's⁴. Er is geen flexibel budget voor cofinanciering in Europese fondsen.

Hoe: Stel een strategie op en creëer structureel additioneel budget voor innovatiesamenwerking om snel en flexibel te cofinancieren op de voor Nederland strategisch relevante thema's. Daarnaast is het van belang Invest-NL te positioneren en te versterken als Nationale Investeringsinstelling die kan bijdragen aan ontsluiting van Europese investeringen.

→ **Punt 4. Maak de toegang van het Nederlandse bedrijfsleven tot Europese financiering uitgangspunt in de onderhandelingen.**

Wat: Investeringen moeten landen bij de meest excellente bedrijven, waar dan ook in Europa, en niet omdat ze toevallig in een bepaalde lidstaat gevestigd zijn.

Hoe: Dit vraagt om een combinatie van strengere staatssteunkaders voor individuele lidstaten inclusief een gelijk speelveld in de naleving van staatssteunregels tussen lidstaten, én het verhogen van de Europese middelen voor innovatie en industrie. Verdubbel daarom het budget voor het Kaderprogramma en zet hierbij in op verhoging van de industriële participatie.

→ **Punt 5. Focus beleid en investeringen op sleuteltechnologieën en strategische sectoren.**

Wat: Versterking van concurrentiekracht en technologisch leiderschap kan alleen als Nederland en Europa durven te focussen op strategische sectoren en sleuteltechnologieën.

Hoe: Het oprichten van een AI-fabriek in Nederland, bijvoorbeeld in Groningen, is een kans om de toepassing van AI te versnellen. AI sandboxes zijn daarnaast een instrument om innovatie te bevorderen via experimenten en dit verdient uitbreiding naar andere sleuteltechnologieën.⁵ Versnel uitvoering van de Nationale Technologie-strategie (NTS) en zorg voor passende financiering voor ecosystemen.

Technisch talent. Voor productiviteitsgroei is meer technisch talent onmisbaar. In de EU studeren er 30% minder STEM-opgeleiden af dan in de VS en in Nederland zelfs 50%. We moeten veel meer doen om het technisch talent van de toekomst op te leiden, te scholen en aan te trekken, willen we het skillsgat met de VS dichten.

→ **Punt 6. Investeer in skills die we nodig hebben in de toekomst en het verhogen arbeidsproductiviteit.**

Wat: Het tekort aan technisch talent in Nederland groeit. Keuzes om in Nederland strategischer op te leiden zijn nodig.

Hoe: Breng het collegegeld voor technische opleidingen (mbo, hbo, wo) naar 0 euro in combinatie met een verhoging van de bekostiging van de technische opleidingen. Introduceer daarnaast een nieuw doelgericht en structureel LLO-instrument dat zich specifiek richt op tekortsectoren zoals de techniek.⁶

→ **Punt 7. Zet in op gerichte arbeidsmigratie om het tekort aan technisch talent tegen te gaan.**

Wat: Zelfs met cruciale verhoging van opleiding van technisch talent in Nederland, is het tekort aan technisch talent groot. Strategische sectoren, zoals de technologische industrie, hebben daarom onverminderd toegang nodig tot internationaal talent.

Hoe: Creëer een vakkrachtenregeling voor derde landen om het alsmear groeiende tekort aan vakkrachten op te vangen. Behoud de expat-regeling zoals die nu is, maar draai de verhoogde salariseisen terug, met name om het mkb en start-/scale-ups voldoende toegang tot internationaal talent te laten behouden.

Verduurzaming. De technologische industrie in Nederland kan alleen innoveren en concurreren als zij toegang heeft tot betaalbare energie. Op die manier kan de technologische industrie investeren in verduurzaming. Door de huidige hoge energieprijzen in Nederland landen investeringen voor verduurzaming echter elders. Er zijn nu maatregelen nodig om de verduurzaming van de industrie mogelijk te maken en de-industrialisatie te voorkomen. Dat betekent volop inzetten op een gelijk speelveld in Europa voor lagere energiekosten en investeren in groene technologie.

→ **Punt 8. Maak verduurzaming mogelijk voor de technologische industrie.**

Wat: Stimuleer de overstap van (energie-intensieve) industrie naar een duurzame productiemethode die realiseerbaar en financieel aantrekkelijk is.

Hoe: ETS-1-inkomsten van gemiddeld 1-1,3 miljard euro per jaar moeten één-op-één worden ingezet voor de verduurzaming van de energie-intensieve industrie. Verleng hiermee in ieder geval de Indirecte Kosten Compensatie (IKC)-regeling tot 2030 (€200 miljoen per jaar) en

⁵ In sandboxes kunnen technologieën zoals AI-systemen getest en gevalideerd worden voordat ze op de markt gaan.

⁶ LLO staat voor een Leven Lang Ontwikkelen

compenseer het tekort van €250 miljoen dat is ontstaan door het schrappen van de Volume Correctie Regeling (VCR). Beperk de directe doorbelasting van de investeringen in de energie-infrastructuur door deze deels op korte termijn door de overheid te bekostigen.

→ **Punt 9. Stel een Nationaal Actieplan Publieke Inkoop op.**

Wat: De Nederlandse overheden hebben een gezamenlijke inkoopkracht van circa 100 miljard euro per jaar. Deze moet ingezet worden om de markt voor innovatieve en duurzame producten te versterken.

Hoe: Stel heldere strategische doelstellingen op voor de overheid met betrekking tot duurzaamheid en innovatie. Pak hierop regie als Rijksoverheid en Ministerie van Economische Zaken, zodat alle overheden in Nederland zich veel krachtiger opstellen als launching customer en we innovatieve en duurzame technologie stimuleren.

Internationaal ondernemen. De technologische industrie is goed voor 18% van de Nederlandse export en kan alleen concurreren als het internationale markten kan bedienen. Handels- en industriebeleid moeten veel meer met elkaar in lijn worden gebracht. Economische veiligheid moet niet te veel uitgaan van bescherming en maatwerk moet centraal staan. De regeldruk moet fors worden teruggedrongen en het stroomlijnen van wetten kan hierbij helpen.

→ **Punt 10. Zet in op handelsakkoorden en internationale partnerschappen.**

Wat: Internationale verbondenheid draagt bij aan de kracht van onze economie en open strategische autonomie. Technologische waardeketens zijn bij uitstek internationaal. De Europese invloed richting andere handelsblokken staat onder druk. Voor minder afhankelijkheid van kritieke grondstoffen en de groei van ons verdienvermogen is een hernieuwde focus en urgentie voor handelsverdragen nodig.

Hoe: Sluit en ratificeer handelsverdragen met het Mercosur-handelsblok, India, Indonesië en Australië, sluit een EU-US Agreement on Conformity Assessment met machinebouw en elektrische apparatuur in de reikwijdte en sluit Europese strategische grondstoffenpartnerschappen met derde landen. Dit vergroot de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen en versterkt de exportpositie.

→ **Punt 11. Verminder de regeldruk en versterk het gelijk speelveld voor internationaal ondernemen.**

Wat: De technologische industrie exporteert 2,2 keer meer dan het gemiddelde van het Nederlands bedrijfsleven. Een gelijk speelveld en het verminderen van regeldruk zijn cruciaal voor de internationale concurrentiepositie.

Hoe: Harmoniseer en stroomlijn rapportageverplichtingen zoals de CSRD, CSDDD en de Taxonomie. Zorg hierbij voor voorspelbaarheid en duidelijkheid in regelgeving, zodat bedrijven minder belast worden met complexe rapportage-eisen. Harmoniseer daarnaast de interpretatie en implementatie van exportcontrolelegels binnen de EU. Dat creëert een gelijk speelveld en voorkomt nieuwe beperkingen op de export van strategische technologieën.

Productiviteit en interne markt → Strategische innovatiepolitiek

Wat zijn de belangrijkste hoofdlijnen van het Draghi-rapport voor de technologische industrie?

Europa heeft sterke kaarten in handen: we hebben een aandeel van 17% in de wereldeconomie, een interne markt met 440 miljoen consumenten, een solide rechtstaat en sociale welvaartsstaat. Ook zijn we koploper in verduurzaming en een circulaire economie. Toch blijft onze productiviteitsgroei achter door gefragmenteerde markten en lage R&D-investeringen. De economische groei die daaruit voortkomt is hard nodig voor maatschappelijke uitdagingen.

Drie belangrijke drijvers van groei van de afgelopen decennia zijn weggevallen. Door de open wereldhandel – voor 43% bepalend voor het Europees BBP – hebben we ons kunnen specialiseren, maar deze staat door oplopende geopolitieke spanningen onder druk. Energieprijzen zijn sinds de oorlog in Oekraïne hoger en volatieler. En door het vredesdividend investeerden we te weinig in defensie.

Het versterken van onze concurrentiekracht is cruciaal om in een nieuw tijdperk welvaart en welzijn te kunnen garanderen. Het versterken van de innovatiekracht, het omlaag brengen van de energieprijzen, en het versterken van onze weerbaarheid en strategisch omgaan met afhankelijkheden vormen hiervoor de basis. Dat betekent volgens Draghi inzetten op stijging van de productiviteit door de toepassing van digitalisering en technologie, op kennis en skills, en op een gelijk speelveld om voor strategische sectoren concurrentie met de rest van de wereld mogelijk te maken. Ook defensie en veiligheid ziet Draghi als onmisbaar onderdeel van een nieuwe agenda voor concurrentiekracht in geopolitieke tijden.

Investeringen cruciaal

Draghi benadrukt het onmisbare belang van het verhogen van het investeringsniveau voor concurrentiekracht en verhoging van de productiviteit. Om bij te blijven met de rest van de wereld moet er 5 procentpunt van het BBP meer worden geïnvesteerd in productiviteitsgroei.

Een jaarlijkse investering van 800 miljard euro gericht op productiviteitsgroei is nodig om de **innovatiekloof** met de VS en China te dichten. Dit is een investering, geen kostenpost: een hogere productiviteitsgroei door slimme extra investeringen, verdient zichzelf terug door een grotere stijging van het bbp. De nadruk moet hierbij liggen op het aanjagen van private investeringen, aangezien bedrijven circa 80% van de productiviteitsinvesteringen dragen.

De te lage investeringsgraad in Europa laat zich verklaren door een onvolmaakte kapitaalmarkt, de grote focus op bancaire financiering en een gebrek aan durfkapitaal. Ook de Europese begroting (MFK) is niet goed ingericht om echt impact te maken: relatief veel gaat naar landbouw- en cohesiebeleid, het budget is te versnipperd en er is zo te weinig schaal voor echte pan-Europese projecten. Het nieuwe MFK moet gericht zijn op private investeringen aantrekken via een Competitiveness Pijler. Dit moet worden aangevuld met fiscale stimuleringen en de vervolmaking van de Kapitaalmarktenunie, die randvoorwaardelijk is voor verhoging van de investeringsgraad.

Cruciaal voor slim investeren is Europese coördinatie. Europees industriebeleid is nu nog te versnipperd en daardoor beperkt effectief. Hierdoor missen we volgens Draghi grote, gezamenlijke investeringen in innovatie om Europese schaal te bereiken. Een goed voorbeeld is de ongecoördineerde staatssteuntoekenning tussen lidstaten binnen Europa. Terwijl voor effectief industriebeleid een

combinatie van instrumenten nodig is – zo laten China en de VS zien – met fiscaal beleid, handelsbeleid en buitenlands economisch beleid. Staatssteun moet volgens Draghi dan ook veel meer Europees gecoördineerd worden. IPCEI's moeten hiertoe worden uitgebreid en niet alleen gericht zijn op doorbraaktechnologieën, maar ook op bredere innovatie. De procedures moeten daarnaast veel sneller en er moeten nieuwe publiek-private partnerschappen tussen de Commissie, geïnteresseerde lidstaten en industrieën ontstaan.

→ Onze bespiegeling op het Draghi-rapport

De focus van Draghi op productiviteit is essentieel. De technologische industrie vormt de sleutel tot het verhogen van arbeidsproductiviteit. Inzet op verdieping van de interne markt, een werkbare energietransitie, veiligheid en weerbaarheid, digitalisering, procesinnovatie en skills is cruciaal om de productiviteitsachterstand in te lopen. Dit kan alleen door het verhogen van onze R&D-investeringen. Daardoor versterkt onze industriële basis – van hightech tot basisindustrie – die nodig is voor technologisch leiderschap en het versterken van onze economische veiligheid.

De technologische industrie in Nederland staat daarnaast met 2-0 achter en mist ondersteuning in verduurzaming: de energieprijzen in Europa zijn hoger dan elders ter wereld en Nederland kent drie tot vier keer hogere energieprijzen ten opzichte van buurlanden. Circulariteit, waarin Nederland een koploper is, kan een businessmodel vormen om ons economisch weerbaar te maken en strategische afhankelijkheden te reduceren. Dat vraagt wel om additionele investeringen om die business cases te ontwikkelen.

Het verstevigen van defensie en veiligheid in Europa zijn in tijden van oplopende geopolitieke spanningen zeer verstandig. Investeringen in veiligheid, defensie en cyberweerbaarheid versterken niet alleen de technologische industrie, maar ook de bredere Europese economie. Samenwerking met de Nederlandse en Europese technologische industrie en tussen lidstaten speelt hierbij een sleutelrol.

Het verdiepen van de interne markt door het wegnemen van belemmeringen voor innovatieve bedrijven vindt FME van groot belang. Het openen van een nieuwe vestiging in een andere Europese lidstaat is vaak net zo complex als uitbreiding naar de VS. Dat verzwakt ecosystemen. De aandacht die Draghi vraagt voor regeldruk onderstreept FME dan ook: er zijn de afgelopen vijf jaar vier keer zoveel regels in de EU gemaakt (13.000) als in de VS (3.500), nog los van nationale wet- en regelgeving. Voor een sterke interne markt is vereenvoudiging en harmonisatie van regels cruciaal. Prioriteit bij verdieping van de interne markt moet liggen op strategische sectoren (zoals mobiliteit en defensie) en sleuteltechnologieën (zoals halfgeleiders, fotonica, quantum en (opto)mechatronica).

→ Onze gedachten voor Nederland

Ook Nederland investeert te weinig in concurrentiekracht en productiviteit. Draghi benadrukt dat Europa jaarlijks 800 miljard euro extra moet investeren om de concurrentiekracht te herstellen. De verhouding tussen private en publieke investeringen is nu ongeveer 4:1. Dat betekent dat 640 miljard bestaat uit private investeringen en 160 miljard uit publieke middelen. Voor Nederland betekent dit een jaarlijkse bijdrage van ca. 10 miljard euro op basis van ons aandeel in het Europees BBP (6,3%), gefinancierd via nationale en Europese middelen. Deze investeringen moeten worden gericht op strategische sectoren zoals defensie, energietransitie, digitalisering en innovatie.

Dit is een fors bedrag, maar allerm minst onmogelijk: voor investeringen in het duurzaam verdienvermogen was in het Nationaal Groeifonds alleen al 4 miljard euro per jaar beschikbaar. En de groei van het defensiebudget, investeringen rondom de energietransitie en het behalen van de 3%-doelstelling nemen al een groot deel voor hun rekening. FME vindt dat deze investeringen zich moeten richten op sleuteltechnologieën en strategische sectoren en dat deze zo worden

vormgegeven dat er zoveel mogelijk private (R&D-) investeringen mee worden uitgelokt. Zo verdienen publieke investeringen zich (deels) terug door een hogere productiviteit en met de stijging van het bbp in via meer belastinginkomsten.⁷ Nederland heeft door een historisch lage staatsschuld van 42,2% meer dan genoeg ruimte deze noodzakelijke investeringen te doen.

Om schaal te bereiken voor innovatieve bedrijven, om de interne markt optimaal te laten werken, om de energietransitie efficiënt vorm te geven en om onze weerbaarheid te verhogen, is Europees industriebeleid cruciaal. Dat is, mits goed vormgegeven, in het belang van een middelgrote lidstaat als Nederland. Grotere lidstaten kunnen dieper in de buidel tasten om hun bedrijven te ondersteunen en in de huidige situatie zet dit bedrijven in de technologische industrie in Nederland op een achterstand.

Europese investeringen moeten daarom landen bij de meest excellente bedrijven, ongeacht in welk land zij opereren. Het eerlijke verhaal van de uitvoering van het Draghi-rapport is daarom wel dat er meer Europese coördinatie nodig is voor een gelijk speelveld en meer Europese middelen om effectief te investeren.

⁷ Rabobank schat dat elke euro die het NGF investeert, uiteindelijk bijna EUR 6 bijdraagt aan het BBP in 2040'. Zie Raboinvestering (2024). Investerings moeten prominenter op de politieke agenda

⁸ Rabobank (2024). Investerings moeten prominenter op de politieke agenda

Concreet vraagt FME het volgende

→ Punt 1. Actieve bijdrage van de Nederlandse overheid aan het verhogen van de publieke investeringen in productiviteitsgroei.

Wat: De Nederlandse overheid kan actief uitvoering geven aan het Draghi-rapport door een totaalpakket van 10 miljard euro per jaar aan gerichte investeringen in innovatie, productiviteit, verduurzaming en defensie samen te stellen die tot doel hebben zoveel mogelijk private (R&D)-investeringen los te maken.

Hoe: Financier deze investeringen deels door het verantwoord laten oplopen van de staatsschuld op korte termijn. Dit verdient zich op (middel)lange termijn terug: zo levert iedere euro die we in innovatie investeren bijna zes euro aan bbp-rendement op.⁸

→ Punt 2. Prioriteit aan het herstellen van het gelijk speelveld op de interne markt wat betreft staatssteunregels en wet- en regelgeving.

Wat: Geef prioriteit aan het verdiepen van de interne markt voor strategische sectoren en sleuteltechnologieën. Harmonisatie van bestaande regels tussen de grootste EU-economieën is cruciaal.

Hoe: Geen nieuwe EU-richtlijnen die de samenwerking op de interne markt complexer maken. Zet in op verregaande harmonisering van bestaande regels binnen de EU en start met het vormen van koptroepen met de belangrijkste handelspartners om snelheid te maken.

Innovatie en financiering → Innovatieve ecosystemen van wereldklasse

Wat zijn de belangrijkste punten van het Draghi-rapport ten aanzien van innovatie en financiering voor de technologische industrie?

Onze productiviteitsgroei blijft achter bij die van de VS. Met de huidige cijfers van productiviteitsgroei (0,7% per jaar) is dat slechts genoeg om ons BBP gelijk te houden vanwege de vergrijzing en daarmee relatieve krimp van de productieve bevolking. De VS verwacht juist een stijging van de productieve bevolking. In China is de verwachting dat de krimp van de productieve bevolking nog hoger is dan die van de EU, maar daar zet men vol in op het verhogen van de arbeidsproductiviteit.

Dit komt onder andere omdat Europa volgens Draghi de boot heeft gemist in het digitale tijdperk. Als je de techsector namelijk niet meeneemt, is de productiviteitsgroei in de EU en de VS namelijk nagenoeg hetzelfde. We hebben **te weinig digitale techkampioenen** in Europa gecreëerd en digitalisering van de rest van het bedrijfsleven blijft achter. In digitale doorbraaktechnologieën lopen we achter: 70% van de foundational AI-modellen is in de VS ontwikkeld en van de tien techbedrijven die het meest in quantumtechnologie investeren zitten er 5 in de VS en 4 in China.

In plaats van markten in te halen die al verloren zijn, moet Europa inzetten op gebieden waar kansen liggen, zoals een **stevige positie op AI**. Door het ontwikkelen van federale AI-modellen en publieke rekenkracht voor start-ups en mkb kan de adoptie en verticale integratie van AI worden gestimuleerd. Draghi benadrukt de afhankelijkheid van Amerikaanse hyperscalers in de cloudmarkt, daarom pleit hij voor Europese cloudoplossingen en verplichte standaarden in

publieke aanbestedingen om afhankelijkheden te verminderen. Er zou een digitale transatlantische markt moeten komen, om exportkansen te stimuleren en supply chain security te garanderen.

De implementatie van AI in de industrie kan de productiviteitsgroei aanzienlijk verhogen, maar vereist volgens Draghi een sterke focus op vaardigheden en snellere technologie-adoptie. Dat vraagt ook iets van onze economische structuur: Europa heeft relatief veel micro-bedrijven en relatief weinig mkb vergeleken met de VS, terwijl voor digitale technologieën geldt 'hoe groter, hoe adaptiever'.

Private **R&D-investeringen** in Europa bedragen slechts de helft van die in de VS (€270 miljard versus €540 miljard) en blijven achter in sectoren met hoge productiviteitsgroei. Hoewel publieke R&D-uitgaven in Europa hoger zijn dan in de VS, richten ze zich te weinig op doorbraaktechnologieën en ontbreekt vaak de grensoverschrijdende samenwerking die nodig is voor opschaling: slechts 10% van de publieke R&D-investeringen gaat via de EU (Horizon Europe). In de VS is er tussen staten 2,5 keer zo vaak grensoverschrijdende innovatiesamenwerking als tussen EU-lidstaten. Daarnaast constateert Draghi dat voor innovatieve bedrijven de interne markt te gefragmenteerd is en er een gebrek aan durfkapitaal is. Hierdoor verhuizen schalende bedrijven (zeker in deep-tech) naar de VS: van de 147 Europese unicorns (2008-2021) heeft 27% zijn hoofdkantoor buiten de EU gevestigd. Tot slot missen we kansen in Europa op het gebied van **innovatiegericht** aanbesteden: slechts 10% van de oplossingen die we aanbesteden is innovatief.

Draghi pleit ervoor het **nieuwe Kaderprogramma** te richten op doorbraaktechnologieën en focus aan te brengen op een klein aantal prioriteiten, met een budget van 200 miljard euro. De EIC (European Innovation Council) moet zich richten op hoogrisicoprojecten en bureaucratische belemmeringen voor jonge bedrijven verlagen, bijvoorbeeld via een uniforme erkenning van innovatieve bedrijven en een eenduidig patentensysteem. De samenwerking tussen EIF, EIB en privaat (durf)kapitaal moet beter worden gecoördineerd en het budget van het EIF moet omhoog om innovatieve mkb'ers van passende financiering te voorzien. Via InvestEU en een speciale equity tak van de EIB-groep moeten er meer risicovolle investeringen voor scale-ups komen. Samenwerking tussen NPI's (National Promotional Institutes) zoals Invest-NL, BPI en KfW moet worden bevorderd voor strategische innovatieprojecten.

→ **Onze bespiegeling op het Draghi-rapport**

FME vindt dat we vooral productiviteitsgroei moeten aanjagen in bestaande en opkomende industrieën waar we al een goede uitgangspositie hebben, zoals in Nederland de halfgeleidersector, of moeten willen hebben. Op deze manier versterken we zowel het bestaande als toekomstig verdienvermogen door in deze industrieën te blijven investeren en innoveren.

Het verhogen van Europese investeringen in innovatie, en dat slimmer en gecoördineerder uitvoeren om een staatssteunrace te voorkomen en schaal te bereiken, is in het belang van de Nederlandse technologische industrie. Investeren in productie- en ontwikkelactiviteiten op het gebied van (sleutel) technologieën is hard nodig om ons technologisch leiderschap te behouden. FME wil ervoor waken dat criteria rondom excellentie (investeringen landen bij de meest excellente bedrijven en kennisinstellingen) hierin los worden gelaten: om technologisch leiderschap te garanderen moeten deze fier overeind blijven staan.

Daarnaast vindt FME dat de industriële participatie omhoog moet door versimpeling van procedures en focus op concurrentiekracht en technologisch leiderschap door ecosystemen en sleuteltechnologieën centraal te stellen. Een Europese Technologiestrategie naar Nederlands voorbeeld met sterke

industriële participatie draagt bij aan het optimaal stimuleren van waardeketens en ecosystemen van sleuteltechnologieën over Europa.

FME vraagt aandacht voor het belang van de bredere en stapsgewijze innovaties, naast de grote focus die Draghi legt op doorbraaktechnologieën. De focus op hoogrisicoprojecten en disruptieve innovatie is mooi en FME onderschrijft het belang van de EIC. Maar om ecosystemen optimaal te kunnen bedienen moet er óók structureel worden geïnvesteerd in incrementele innovatie en grootschalige innovatiesamenwerking, zoals nu in de cruciale Pijler 2 van Horizon gebeurt. Het één kan niet zonder het ander om concurrentiekracht en technologisch leiderschap te versterken. Juist in die brede basis en samenwerking in ecosystemen is Europa sterk. Het blijven bedienen van diverse TRL's in een krachtig volgend Kaderprogramma moet blijven gebeuren en worden versterkt. FME wil er daarnaast voor waken dat investeringen in fundamenteel

onderzoek en innovatie, zoals nu via onder meer Horizon gebeurt, ten prooi vallen aan ad hoc politieke wensen binnen een bredere Competitiveness Pijler.

→ Onze gedachten voor Nederland

In Nederland moeten keuzes worden gemaakt waar wij ons op willen richten: hoogproductieve sectoren waar Nederland in Europa een goede uitgangspositie heeft. Het verhogen van Europese investeringen in innovatie, en dat slimmer en gecoördineerder uitvoeren om een staatssteunrace te voorkomen en schaal te bereiken, is in het belang van de Nederlandse technologische industrie. FME verwelkomt dat Draghi het behalen van de 3%-doelstelling (3% van het BBP in R&D investeren) benadrukt, inclusief de behoefte aan nationale actieplannen om deze te behalen.

Het verhogen van de private R&D-uitgaven kan het bedrijfsleven niet alleen, dit is een gezamenlijke publiek-private missie. De overheid kan met de juiste stimulansen en randvoorwaarden een veelvoud aan private investeringen losmaken. Wij zien op dit vlak drie uitdagingen: het behouden en waar mogelijk verhogen van de R&D-uitgaven van grote bedrijven in Nederland en Europa en het aantrekken van buitenlandse R&D-investeringen, het verhogen van R&D-uitgaven van het mkb (de kloof in R&D-investeringen met grote bedrijven groeit), en het opschalen van nieuwe R&D-intensieve bedrijven. Juist in de opschalingsfase trekken snelgroeiende innovatieve scale-ups weg uit Europa en die moeten we behouden voor sterke ecosystemen.

Een verhoogd budget voor het Horizon-programma is in het belang van Nederland en draagt bij aan het behalen van de 3%-doelstelling: iedere euro die we in Horizon stoppen levert 1,50 euro op voor Nederland. De deelname van de industrie blijft echter achter ten opzichte van het Europees gemiddelde (24% ten opzichte van 28%). Om dit te verbeteren moeten onder meer administratieve lasten worden verlaagd en de industrie nauwer betrokken worden bij de programmering.

Voor verhoogde Europese investeringen in innovatie ziet FME een uitdaging in de Nederlandse positie richting het MFK. Verschillende wensen richting het MFK

conflicteren met de ambitie om meer in innovatie te investeren, terwijl dit in het belang van Nederland is. Bovendien mist op nationaal niveau een strategie om voor het bedrijfsleven meer uit Europese fondsen te halen en mist er structureel budget voor innovatiesamenwerking om te kunnen co-financieren in bijvoorbeeld IPCEI's. Zodra IPCEI's inderdaad worden uitgebreid en verbreed, en er de facto meer ruimte komt voor het geven van staatssteun, delven Nederlandse bedrijven het onderspit als de Nederlandse overheid niet proactief optreedt.

FME verwelkomt daarnaast de aandacht voor innovatiegericht inkopen: het is noodzakelijk dat Nederland een Nationaal Actieplan opstelt hiervoor met heldere doelstellingen en alle overheden in Nederland zich veel krachtiger

opstellen als launching customer. Versterking van Europese investeringsinstrumenten zoals EIB en EIF is welkom. Invest-NL kan als Nationale Investeringsinstelling met blended finance een krachtigere positie innemen in Nederland en bijdragen aan deze doelen.

FME ziet het oprichten van een AI-Fabriek in Nederland, bijvoorbeeld in Groningen, als kans om de toepassing van AI versnellen door mkb en start-ups toegang te bieden tot rekenkracht, data en talent. FME verwelkomt daarnaast AI sandboxes als instrument om innovatie te bevorderen door middel van experimenten. Het uitbreiden van sandboxes naar andere sleuteltechnologieën kan verdere kansen bieden.

Concreet vraagt FME het volgende

→ Punt 3. Stel een nationale strategie op voor cofinanciering uit Europese fondsen.

Wat: Nederland is beperkt succesvol in deelname in Europese fondsen zoals IPCEI's⁹. Er is geen flexibel budget voor cofinanciering in Europese fondsen.

Hoe: Stel een strategie op en creëer structureel additioneel budget voor innovatiesamenwerking om snel en flexibel te cofinancieren op de voor Nederland strategisch relevante thema's. Daarnaast is het van belang Invest-NL te positioneren en te versterken als Nationale Investeringsinstelling die kan bijdragen aan ontsluiting van Europese investeringen.

→ Punt 4. Maak de toegang van het Nederlandse bedrijfsleven tot Europese financiering uitgangspunt in de onderhandelingen.

Wat: Investeringen moeten landen bij de meest excellente bedrijven, waar dan ook in Europa, en niet omdat ze toevallig in een bepaalde lidstaat gevestigd zijn.

Hoe: Dit vraagt om een combinatie van strengere staatssteunkaders

voor individuele lidstaten inclusief een gelijk speelveld in de naleving van staatssteunregels tussen lidstaten, én het verhogen van de Europese middelen voor innovatie en industrie. Verdubbel daarom het budget voor het Kaderprogramma en zet hierbij in op verhoging van de industriële participatie.

→ Punt 5. Focus beleid en investeringen op sleuteltechnologieën en strategische sectoren.

Wat: Versterking van concurrentiekracht en technologisch leiderschap kan alleen als Nederland en Europa durven te focussen op strategische sectoren en sleuteltechnologieën.

Hoe: Het oprichten van een AI-fabriek in Nederland, bijvoorbeeld in Groningen, is een kans om de toepassing van AI te versnellen. AI sandboxes zijn daarnaast een instrument om innovatie te bevorderen via experimenten en dit verdient uitbreiding naar andere sleuteltechnologieën.¹⁰ Versnel uitvoering van de Nationale Technologiestrategie (NTS) en zorg voor passende financiering voor ecosystemen.

⁹ In totaal wordt er 37,2 miljard aan staatssteun uitgegeven door lidstaten via IPCEI's, Nederland is goed voor slechts 1,95 miljard (5,2%). Dat is minder dan ons relatieve aandeel in het Europese BBP (6,3%), nog los van onze bovengemiddelde innovatiekracht en excellente kennisinstellingen en bedrijven.

¹⁰ In sandboxes kunnen technologieën zoals AI-systemen getest en gevalideerd worden voordat ze op de markt gaan.

Technisch talent → Voldoende talent met de juiste skills

Wat zijn de belangrijkste punten van het Draghi-rapport ten aanzien van arbeidsmarkt en onderwijs voor de technologische industrie?

Het **'skillsgat'** dichtten is één van de prioriteiten van Draghi. Zeker met het oog op de vergrijzende bevolking in de EU en de mismatch tussen studiekeuze en cruciale beroepen voor transitie, en verschuivingen in toekomstige vraag naar skills is dit cruciaal. Draghi maakt duidelijk hoe oplopende skillstekorten een obstakel zijn voor innovatie en adoptie van technologie en daarmee de economische positie van Europa in gevaar brengen. Bovendien kan het de verduurzaming vertragen. Technisch opgeleide werknemers zijn immers hard nodig voor de ontwikkeling en productie van schone technologie.

We hebben in Europa te weinig afgestudeerden in de STEM-gebieden (science, technology, engineering and maths) om de groei in STEM-banen bij te benen. In de EU studeren er 30% minder STEM-opgeleiden af dan in de VS en in Nederland zelfs 50% minder. Daarnaast zijn werknemers niet altijd in staat om digitalisering in hun werk toe te passen: 42% van de Europeanen heeft een gebrek aan digitale vaardigheden. De EU investeert weliswaar 64 miljard euro in skills maar doet dat inefficiënt en ineffectief. Draghi vindt daarom dat Europa strategischer en toekomstgerichter naar skills moet kijken, met een specifieke **focus op STEM-skills**.

Skillstekorten in kritieke waardeketens moeten volgens Draghi extra aandacht krijgen. Er moet een Tech Skills Acquisition Plan komen om tech talent van buiten de EU aan te trekken, met een nieuw visaprogramma op EU-niveau voor internationale studenten en onderzoekers. Zij-instroom en LLO moeten versterkt worden om het skillsgat onder de huidige beroepsbevolking te dichtten.

Daarnaast moeten skills de basis gaan vormen voor matching op de arbeidsmarkt. Lidstaten moeten daartoe het gebruik van het skillspaspoort bevorderen.

→ Onze bespiegeling op het Draghi-rapport

FME verwelkomt de focus van Draghi op de skills voor de toekomst. Er moet sterker ingezet worden op verhoging van nieuwe instroom van technisch talent, door het onderwijs sterker te focussen op het opleiden voor de cruciale tekortsectoren. De technologische industrie biedt goede banen waarin een wezenlijke bijdrage aan transitie en strategische autonomie wordt geleverd. Herwaardering van techniek en maakberoepen is daarom ook onderdeel van

het dichten van het skillsgat. Daarnaast is optimalisatie van de inzet van bestaand talent in de techniek cruciaal. Dat kan alleen door volop in te zetten op Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en zij-instroom.

→ **Onze gedachten voor Nederland**

Onderwijs en arbeidsmarkt is met name een bevoegdheid van de lidstaten. FME vindt dan ook dat de denkrichting van Draghi door de Nederlandse overheid moet worden doorvertaald in concrete voorstellen om STEM-opleidingen te promoten en meer STEM-talent van buiten aan te trekken. Op alle niveaus (mbo, hbo, wo) zijn grote tekorten wat betreft technisch talent: in 2024 waren er zo'n 80.000 openstaande vacatures in de techniek. Vanwege demografische ontwikkelingen in heel Europa heeft de EU zowel internationale studenten als kennis- én arbeidsmigranten hard nodig voor de noodzakelijke transitie en het toekomstig verdienvermogen. Ook stimulerende maatregelen om LLO en zij-instroom voor de cruciale beroepen te bevorderen acht FME noodzakelijk.

Concreet vraagt FME het volgende

→ **Punt 6. Investeer in skills die we nodig hebben in de toekomst en het verhogen arbeidsproductiviteit.**

Wat: Het tekort aan technisch talent in Nederland groeit. Keuzes om in Nederland strategischer op te leiden zijn nodig.

Hoe: Breng het collegegeld voor technische opleidingen (mbo, hbo, wo) naar 0 euro in combinatie met een verhoging van de bekostiging van de technische opleidingen. Introduceer daarnaast een nieuw doelgericht en structureel LLO-instrument dat zich specifiek richt op tekortsectoren zoals de techniek.

→ **Punt 7. Zet in op gerichte arbeidsmigratie om het tekort aan technisch talent tegen te gaan.**

Wat: Zelfs met cruciale verhoging van opleiding van technisch talent in Nederland, is het tekort aan technisch talent groot. Strategische sectoren, zoals de technologische industrie, hebben daarom onverminderd toegang nodig tot internationaal talent.

Hoe: Creëer een vakkrachtenregeling voor derde landen om het alsmaar groeiende tekort aan vakkrachten op te vangen. Behoud de expatregeling zoals die nu is, maar draai de verhoogde salariseisen terug, met name om het mkb en start-/scale-ups voldoende toegang tot internationaal talent te laten behouden.

Verduurzaming → Geen groene wereld zonder een groene technologische industrie

Wat zijn de belangrijkste punten van het Draghi-rapport ten aanzien van verduurzaming voor de technologische industrie?

Draghi constateert dat Europese verduurzamingsdoelen ambitieuzer zijn dan die van concurrerende machtsblokken. Europa is daarnaast te versnipperd en mist daardoor onderhandelingsmacht voor een optimale verdeling van benodigde investeringen in energie-infrastructuur. Naast dat de energieprijzen van Europa hoger zijn dan in de VS en China, zijn er binnen Europa grote verschillen in energieprijzen. Omdat overheidsbegrotingen te afhankelijk zijn van inkomsten uit energiebelastingen, zijn er te weinig prikkels hier iets aan te doen. Op **korte termijn** levert deze combinatie van uitdagingen een grote bedreiging voor onze concurrentiekracht op.

Dit terwijl er kansen zijn voor energie-onafhankelijkheid, energiezekerheid en technologisch leiderschap op schone technologie op de **middellange termijn**. Die kansen worden niet zomaar benut: het aanbod van de Europese clean tech-sector staat onder druk door de schaal en capaciteit van Chinese productie. Dit terwijl de 'binnenlandse' vraag in Europa toeneemt door verduurzamingsdoelstellingen en onze innovatiekracht en toegevoegde waarde op diverse groene technologieën, waar Europa voorsnog vaak een innovatievoorsprong heeft.

Zonder ingrijpen verzwakt onze concurrentiekracht verder in strategische sectoren. Draghi stelt dat ingrijpen afhankelijk van de context moet zijn:

1. Industrieën waar het kostenverschil inmiddels te groot is geworden met China en die niet directe strategische waarde hebben, moeten we durven los te laten en hier geen additioneel overheidsbeleid op voeren.

2. In industrieën waar oneerlijke concurrentie door subsidiëring plaatsvindt, kunnen additionele maatregelen zoals FDI-screening en tarieven van toepassing zijn, zoals nu bijvoorbeeld in de automotive gebeurt.
3. Industrieën met een strategisch belang voor Europa om eigen ontwikkeling en productie te houden, daarvoor zijn specifieke regelingen zoals lokale contentvereisten nodig om technologische soevereiniteit te kunnen garanderen.
4. Dan zijn er nog kansrijke, nog onvolwassen industrieën waar de EU een innovatievoorsprong heeft en waar groeipotentieel in zit. Een diverse set aan handelsbelemmerende maatregelen kan hiervoor in worden gezet totdat er schaal is.

Draghi stelt een gezamenlijk **plan voor concurrentiekracht en decarbonisatie** voor om schone technologieën te ontwikkelen, een gelijk speelveld te creëren en energieprijzen te verlagen. Draghi pleit voor een Europese Energie Unie, inclusief gezamenlijke inkoop van gas en LNG, om collectieve onderhandelingsmacht beter te benutten. ETS-inkomsten moeten, zoals bedoeld, direct worden gekoppeld aan verduurzaming van de ETS-sectoren.

Europa moet volgens Draghi strategisch investeren in **clean tech manufacturing**, met inachtneming van technologieneutraliteit. Dit vraagt om versimpeling en versnelling van vergunningsprocedures en prioriteit voor technologieën waarin Europa een innovatievoorsprong heeft of die essentieel zijn voor strategische autonomie. Criteria voor lokale productie moeten worden opgenomen in aanbestedingen en lidstaten zouden meer als launching customer moeten optreden. Er moet een industrieel actieplan voor de automotive komen om schaal te behouden. Op het gebied van transport zouden IPCEI's in de automotive en zero-emissie-luchtvaart moeten worden overwogen.

→ **Onze bespiegeling op het Draghi-rapport**

FME onderschrijft de heldere analyse van Draghi. Niet alleen zijn de energiekosten voor bedrijven in Europa veel hoger dan in andere delen van de wereld, ook binnen Europa zijn er grote verschillen. Dat belemmert eerlijke concurrentie tussen bedrijven, waardoor de locatie van een bedrijf binnen Europa bepalender is dan de strategische toegevoegde waarde.

De hoge verduurzamingsambities worden in de praktijk geremd doordat obstakels en kosten voor elektrificatie en de switch naar waterstof vele malen hoger zijn dan eerder verwacht. Als we op de huidige weg doorgaan, halen we én onze duurzame doelstellingen niet én boeten we aan concurrentiekracht in. Dat kan onze economische veiligheid en welvaart bedreigen, als energie-intensieve bedrijven die belangrijk zijn voor strategische waardeketens en sleuteltechnologieën er niet meer zijn of onvoldoende concurrerend zijn. Het oormerken van ETS-gelden voor verduurzaming van de industrie is daarom een cruciaal onderdeel van de oplossing.

→ **Onze gedachten voor Nederland**

FME vraagt er aandacht voor dat Nederland één van de grootste probleem-eigenaren is wat betreft het ongelijk speelveld binnen Europa in energieprijzen. Immers, Nederland staat in de top 3 van energiekosten en -belastingen voor bedrijven. Om de Clean Industrial Deal voor Nederland te laten werken, zijn

maatregelen op de korte termijn cruciaal. Dat betekent voor Nederland huiswerk om zich maximaal in te spannen het gelijke speelveld te herstellen en daar zelf proactief maatregelen voor te nemen. Toepassing van de door FME bepleite elektrificatieladder is daarbij tevens noodzakelijk: maximaal inzetten op energiebesparing, het versterken en vergroten van duurzaam opwekken, en investeren in het verslimmen van de energie-infrastructuur.

FME onderschrijft Draghi's pleidooi voor meer inzet op launching customership van de overheid en het nadrukkelijker opnemen van strategische criteria (innovatie en duurzaamheid) naast prijs bij aanbestedingen en het naleven hiervan. IPCEI's moeten worden ingezet om op technologische terreinen waar Europa een voorsprong heeft en kan krijgen te versterken, zoals in innovatief transport en mobiliteit (denk aan zero-emissie luchtvaart, automotieve, hyperloop, maritiem, ruimtevaart et cetera).

Concreet vraagt FME het volgende

→ Punt 8. Maak verduurzaming mogelijk voor de technologische industrie.

Wat: Stimuleer de overstap van (energie-intensieve) industrie naar een duurzame productiemethode die realiseerbaar en financieel aantrekkelijk is.

Hoe: ETS-1-inkomsten van gemiddeld 1-1,3 miljard euro per jaar moeten één-op-één worden ingezet voor de verduurzaming van de energie-intensieve industrie. Verleng hiermee in ieder geval de Indirecte Kosten Compensatie (IKC)-regeling tot 2030 (€200 miljoen per jaar) en compenseer het tekort van €250 miljoen dat is ontstaan door het schrappen van de Volume Correctie Regeling (VCR). Beperk de directe doorbelasting van de investeringen in de energie-infrastructuur door deze deels op korte termijn door de overheid te bekostigen.

→ Punt 9. Stel een Nationaal Actieplan Publieke Inkoop op.

Wat: De Nederlandse overheden hebben een gezamenlijke inkoopkracht van circa 100 miljard euro per jaar. Deze moet ingezet worden om de markt voor innovatieve en duurzame producten te versterken.

Hoe: Stel heldere strategische doelstellingen op voor de overheid met betrekking tot duurzaamheid en innovatie. Pak hierop regie als Rijksoverheid en Ministerie van Economische Zaken, zodat alle overheden in Nederland zich veel krachtiger opstellen als launching customer en we innovatieve en duurzame technologie stimuleren.

Internationaal ondernemen → Vernieuwde verbondenheid

Wat zijn de belangrijkste punten van het Draghi-rapport ten aanzien van internationaal ondernemen voor de technologische industrie?

Draghi vindt dat de EU met een **'genuine foreign economic policy'** moet komen waarbij het veiligstellen van kritieke hulpbronnen centraal staat, door middel van handelsverdragen en internationale partnerschappen. Doel moet zijn om risicovolle strategische afhankelijkheden zoveel mogelijk af te bouwen, waarbij handelsbeleid een verlengstuk moet zijn van het Europese industriebeleid en vaker uit moet gaan van een maatwerkbenadering. Bepaalde sectoren (zoals staalproductie) verdienen meer bescherming tegen oneerlijke concurrentie, terwijl er ook import nodig blijft waarbij de EU juist profiteert van goedkopere, gesubsidieerde goederen. Ondanks het feit dat landen wereldwijd zich steeds vaker niet houden aan WTO-afspraken en bedrijven vaker opereren op een internationaal ongelijk speelveld, zou conformiteit aan internationale handelsregels het uitgangspunt voor de EU moeten blijven.

Er is een sterke focus op **economische veiligheid** en op 'Made in Europe'. Draghi benadrukt de noodzaak van uitgaande investeringsscreening en een versterkt inkomend investeringsscreeningsmechanisme. Ook zou aanbestedingsbeleid meer rekening moeten houden met economische veiligheid, door prijs niet altijd de doorslaggevende factor te laten zijn en ook duurzaamheids- en innovatiecriteria mee te wegen. Daarnaast wil Draghi lokale content-vereisten introduceren en 'Made in EU'-bepalingen toevoegen aan EIB-leningen. Technologische soevereiniteit wil Draghi veiligstellen door buitenlandse bedrijven te dwingen om joint ventures af te sluiten met lokale bedrijven als zij in Europa willen produceren.

Ten slotte wijst Draghi op **regeldruk** die is ontstaan door de complexiteit en de implementatie van de CSRD, waarbij hij ook de link legt met de toekomstige administratieve lasten als onderdeel van de CSDDD. Volgens Draghi leert de praktijk dat ook veel mkb'ers indirect te maken krijgen met de verplichtingen van de rapportageplichtige bedrijven.

→ **Onze bespiegeling op het Draghi-rapport**

FME sluit zich aan bij Draghi dat handelsbeleid het verlengstuk moet zijn van industriebeleid. FME pleit al langer voor handelsverdragen en internationale partnerschappen met grondstofrijke landen en regio's, zoals het Mercosur-handelsblok en Australië. Waar Draghi de nadruk legt op de importzijde, zijn dit soort afspraken voor de technologische industrie ook van belang voor onze exportpositie. Immers, de technologische industrie exporteert 2,2 keer meer dan het gemiddelde van het Nederlands bedrijfsleven.

→ **Onze gedachten voor Nederland**

De focus op economische veiligheid moet niet te veel uitgaan van bescherming. Het is goed als de EU de handelspolitieke inzet meer baseert op maatwerk. Een kanttekening van FME is dat het niet de bedoeling kan zijn dat het consumentenperspectief dominant wordt en Europese bedrijven zich geconfronteerd zien met een stortvloed aan gesubsidieerde producten in sectoren die de EU 'verloren' heeft.

De gedachte is logisch om het gelijke speelveld te herstellen en in Europa gevestigde bedrijven een eerlijke kans te bieden op de wereldmarkt door lokale content-vereisten en Manufactured in EU. De overheid kan zo, mits slim vormgegeven, de industriële basis en technologisch leiderschap in Europa versterken. De impact en effectiviteit komt echter aan op definities van wat Manufactured in EU precies inhoudt. De verschillende onderdelen van de

complexe waardeketens waar de technologische industrie in opereert, zijn niet altijd Europees. Strategische sectoren in Europa zijn het meest geholpen met een overheid die voor beleid in deze richting kijkt naar wat de brede toegevoegde waarde voor Europa is op basis van specialisatie en excellentie van diverse technologieën en producten in strategische sectoren, in plaats van naar generieke harde geografische vereisten voor productie. FME vindt dat het sectorale denken van Draghi, in combinatie met een stevige publiek-private dialoog en experimenten in regulatory sandboxes in geschikte sectoren, moet worden gebruikt om dit het beste in kaart te brengen.

De aandacht voor de regeldruk voortkomend uit onder meer de CSRD vindt FME positief. Bedrijven die in andere markten opereren, zoals de Amerikaanse en Chinese, hoeven aan minder regels te voldoen: zo zijn de afgelopen vijf jaar in de EU drie keer meer regels tot stand gekomen dan in de VS. FME verwelkomt het initiatief van de Europese Commissie om de CSRD, CSDDD en de Taxonomie beter op elkaar af te laten stemmen. Nu al zorgt de CSRD voor zowel grote bedrijven als mkb'ers in de toeleveringsketens voor grote rapportagelasten en blijkt de implementatie ervan complex te zijn. Wel moet de Europese Commissie bij het stroomlijnen van de wetten zorgen voor voldoende voorspelbaarheid en duidelijkheid, zeker nu rapportageplichtige bedrijven al veel tijd en middelen stoppen in de implementatie.

Concreet vraagt FME het volgende

→ Punt 10. Zet in op handelsakkoorden en internationale partnerschappen.

Wat: Internationale verbondenheid draagt bij aan de kracht van onze economie en onze open strategische autonomie. Technologische waardeketens zijn bij uitstek internationaal. De Europese invloed richting andere handelsblokken staat onder druk. Voor minder afhankelijkheid van kritieke grondstoffen en groei van ons verdienvermogen is een hernieuwde focus en urgentie voor handelsverdragen nodig.

Hoe: Sluit en ratificeer handelsverdragen met het Mercosur-handelsblok, India, Indonesië en Australië, sluit een EU-US Agreement on Conformity Assessment met machinebouw en elektrische apparatuur in de reikwijdte en sluit Europese strategische grondstoffenpartnerschappen met derde landen. Dit vergroot de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen en versterkt de exportpositie.

→ Punt 11. Verminder de regeldruk en versterk het gelijk speelveld voor internationaal ondernemen.

Wat: De technologische industrie exporteert 2,2 keer meer dan het gemiddelde van het Nederlands bedrijfsleven. Een gelijk speelveld en het verminderen van regeldruk zijn cruciaal voor de internationale concurrentiepositie.

Hoe: Harmoniseer en stroomlijn rapportageverplichtingen zoals de CSRD, CSDDD en de Taxonomie. Zorg hierbij voor voorspelbaarheid en duidelijkheid in regelgeving, zodat bedrijven minder belast worden met complexe rapportage-eisen. Harmoniseer daarnaast de interpretatie en implementatie van exportcontrole regels binnen de EU. Dat creëert een gelijk speelveld en voorkomt nieuwe beperkingen op de export van strategische technologieën.

Februari 2025

Postbus 190, 2700 AD Zoetermeer
Zilverstraat 69, 2718 RP Zoetermeer
belangenbehartiging@fme.nl

www.fme.nl

